

## UWAGI NAD LEKTURĄ „RAPORTU O KONSERWACJI I ZABEZPIECZENIU PIECZĘCI”

Bulletin d'Information nr 8, 1986, Bruxelles, wydany przez Conseil International des Archives, Comite de Sigillographie (CSG) w językach francuskim i angielskim zawiera Raport o stanie konserwacji i zabezpieczaniu pieczęci, opracowany przez Marię Carmona de Los Santos w języku francuskim (s. 12—34) i jego tłumaczenie na język angielski, dokonane przez Michael Borrie (s. 35—39) oraz aneksy: Kwestionariusz „Konserwacja materiałów sfragistycznych” (s. 56—63) i Listę krajów i instytucji, które odpowiedziały na kwestionariusz (s. 64—67).

Ogłoszenie drukiem pełnego tekstu Raportu wraz z wymienionymi aneksami udostępnia kustoszom i konserwatorom materiałów archiwalnych szczegółowe informacje o stanie zachowania i restauracji pieczęci w archiwach i ukazuje je na tle całości sytuacji w tej dziedzinie, istniejącej w archiwach państwowych w skali międzynarodowej. Dla konserwatora materiałów archiwalnych atrakcyjne są przede wszystkim zakres i aktualność podanych informacji.

Inicjator opracowania Raportu, Komitet Sfragistyczny Międzynarodowej Rady Archiwów (MRA), który w 1964 roku zajmował się już problematyką konserwacji pieczęci, podjął powtórnie, lecz w sposób pogłębiony, rozpoznanie wszystkich aspektów ochrony i restauracji pieczęci. Mianowicie we współpracy z Komitetem Konserwacji i Restauracji MRA przygotował kwestionariusz, który otrzymały wszystkie archiwa z krajów reprezentowanych w Międzynarodowej Radzie Archiwów. Odpowiedzi, które nadesłało 70 archiwów z 38 krajów posłużyły do opracowania Raportu.

W omówieniu odpowiedzi autorka Raportu zachowała układ merytoryczny zgodny z układem treści kwestionariusza i przejrzysty podział na trzy działy: lokalizacja (gdzie i jak umieszczone są pieczęcie), warunki atmosferyczne, panujące w magazynach archiwalnych i stan zachowania pieczęci (efekty wywołane przez czynniki niszczące, jakość tych zniszczeń i wpływ na oryginały materiałów używanych do celów wykonywania reprodukcji pieczęci) oraz restauracja (naprawa uszkodzeń, wykonane badania i otrzymane wyniki tych badań). Każdy z działów Raportu rozpoczyna się krótką charakterystyką treści wszystkich odpowiedzi respondentów na dany temat, po czym następuje rozwinięcie tematu przez połączenie odpowiedzi o tej samej treści w taki sposób, że są one czytelnie i jednoznacznie przypisane właściwym archiwom — respondentom z różnych krajów. Odbiór licznych i szczegółowych informacji zawartych w Raporcie ułatwia oszczędna i syntetyczna forma redakcyjna.

W Raporcie, poza odpowiedziami, wymieniane są również pytania i problemy postawione przez poszczególne archiwa, z których kilka dotyczy już spraw ogólnych i jak gdyby wyprzedza ogólne wnioski, płynące z treści Raportu. Archiwa wskazują mianowicie na potrzebę wymiany doświadczeń i dokonania pełniejszych badań stanu konserwacji pieczęci, w tym badań porównawczych, a wśród tematów szczegółowych wskazują między innymi na potrzebę określenia najodpowiedniejszych metod restauracji uszkodzonych lub odłączonych pieczęci przyłożonych, odcisniętych w papierze przez wosk lub opłatek oraz metody zabezpieczania stempli kauczukowych przed wysychaniem i pękaniem, a także zbadania przyczyn destrukcji wosku pieczęci.

Raport zamyka się natomiast ściśle w obrębie treści określonej swym tytułem; nie zawiera ani podsumowania ani też żadnych ogólnych wniosków poza opinią autorki, M. Carmona de Los Santos, wyrażającą się w zdaniu, że „należy uczynić wszystko, aby zapobiec dalszemu procesowi destrukcji stanu zachowania dokumentów opatrzonych pieczęciami, zwłaszcza wobec świadomości, że ponad połowa zachowanych dotychczas dokumentów utraciła swoje oryginalne pieczęcie”.

Raport był opublikowany zanim jeszcze ukazał się drukiem. Przedstawiono go na spotkaniu połączonych Komitetów Sfragistycznego i Konserwacji MRA w 1984 r. w Bonn z okazji X Międzynarodowego Kongresu Archiwów. Wśród dostępnych publikacji (1, 2) nie ma jednak, niestety, informacji o przebiegu tego spotkania czy dyskusji lub opinii, nie ma też doniesień o koncepcjach wykorzystania materiału Raportu w przyszłości.

Czytelnik Biuletynu CSG nr 8 może natomiast poznać ogólną opinię o materiale ankiet, jaką wyrazili w dniach 2—8 września 1986 r. członkowie Zjazdu Komitetu Sfragistycznego w Madrycie (3). Podkreślali mianowicie znaczenie pieczęci jako źródła archiwalnego i powołując się na ankietę rozesłane do archiwów w latach 1964 i 1982, dotyczące technik konserwacji pieczęci, wskazywali na różnorodność i niestalość podawanych tam rozwiązań konserwatorskich oraz to, że owe metody konserwatorskie ulegają zmianom „z dnia na dzień”, że równocześnie zaznacza się przywiązanie każdej instytucji do stosowania swoich metod, a przede wszystkim, że istnieją nie do przezwyciężenia dla większości archiwów trudności łożenia środków na racjonalizację w tej dziedzinie.

Zapewne czytelnik interesujący się problematyką przechowywania i konserwacji pieczęci najpełniejszą korzyść odniesie z poznania pełnej treści Raportu, który ukazuje się w całości w tłumaczeniu na język polski.

Lektura Raportu skłania do potwierdzenia trafności wcześniejszych wniosków archiwów o wykorzystanie zebranych informacji do celów badań porównawczych na temat metod i technik konserwacji pieczęci i zebrania na ich temat opinii. Stanowisko to pogłębiają i uzasadniają podane w Raporcie informacje o różnicach, występujących w doborze i stosowaniu materiałów czy środków grzybobójczych do ochrony pieczęci. Na przykład przytaczane są wielokrotnie zastosowania przez archiwa do zewnętrznej ochrony pieczęci takich materiałów, które odznaczają się własnościami przeciwstawnymi sobie. Stosuje się mianowicie zarówno materiały porowate i o własnościach kapilarnych, jak bawełna naturalna w różnej postaci (wata, tkanina), tkaniny z włókien lnianych, bibuła w różnej postaci, porowaty papier, jak również materiały niekapilarne i materiały mało lub wcale nie przepuszczające gazów i cieczy, jak folia polietylenowa, pojemniki poliwinylowe. Przy czym niektórzy tylko respondenci wyjaśniają celowość zastosowania danego materiału ochronnego,

bądź słusność zrezygnowania ze stosowania określonego materiału, jeśli tego ujemne skutki stwierdzono w praktyce (dotyczy to bawełny we wszelkiej postaci oraz włókien lnianych i konopnych).

Można się spodziewać, że interesujące byłyby wyniki badań porównawczych wpływu, jaki na stan zachowania pieczęci w przyszłości wywierają:

- materiały stosowane w praktyce do ochrony pieczęci przed uszkodzeniami mechanicznymi, stykające się bezpośrednio z substancją pieczęci i sposób ochrony pieczęci przy użyciu tych materiałów;
- materiały stosowane do ochrony pieczęci przed wpływem mikroklimatu magazynu i formy tej ochrony;
- środki chemiczne grzybo- i bakteriobójcze do ochrony pieczęci i ich oddziaływanie na mikroflorę występującą na materiałach pieczęci;
- zakres i metody restauracji pieczęci szczególnie uszkodzonych, w stosunku do których interesujące i cenne byłyby równoczesne opinie sfragistyków i konserwatorów.

Wśród odpowiedzi na pytania kwestionariusza o wykonanie badań w dziedzinie restauracji pieczęci respondenci wymieniają prace publikowane z tego zakresu. Publikacje te są zamieszczone w czasopismach krajowych oraz w periodyku CSG Communication du Comité de Sigillographie.

Jak najpełniejsze wykorzystanie międzynarodowych czasopism restauratorskich, szczególnie takich jak wydawany w Kopenhadze Restaurator — International Journal for the Preservation of Library and Archival Material, czy periodyk Międzynarodowego Instytutu Konserwacji, Studies in Conservation, do ogłaszania pełnych tekstów autorskich, doniesień, komunikatów czy recenzji z zakresu teorii i praktyki konserwacji pieczęci, dobrze służyłoby wymianie informacji i upowszechnianiu tej problematyki w zainteresowanych środowiskach.

#### BIBLIOGRAFIA

- 1) Referaty z X Kongresu Międzynarodowej Rady Archiwów.
- 2) Stanisław Nawrocki, X Międzynarodowy Kongres Archiwów w Bonn, *Archaeion* LXXXI, s. 293—310.
- 3) Sprawozdanie ze Zjazdu Komitetu Sfragistycznego (CSG) Madryt, 2—5 września, *Bulletin d'Information* nr 8, 1986, s. 1—11, Bruxelles.